

2013 A 13

Om's GELD

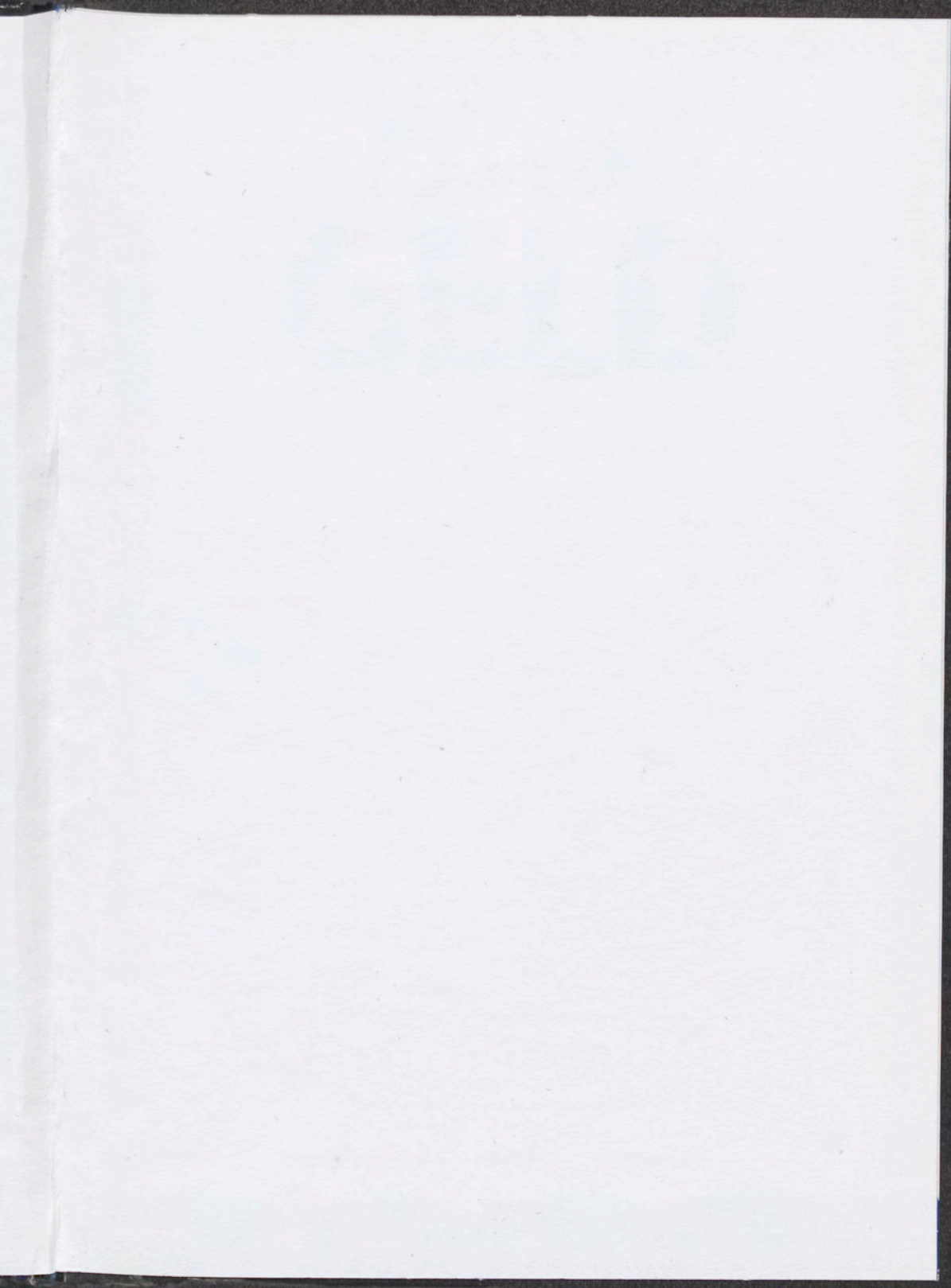

De Centrale Bank van Suriname

BIBLIOTHEEK KITLV

0402 5506

Ons **GELD**

13345
K.I.T.L.V LEIDEN
72-2-13

Colofon

Tekst: Paul Middellijn
Lay-out & illustraties: Ginoh Soerodimedjo
Fotografie: Jerrel Pinas
Research: Arlette Chee, Asante Leidsman

Bronvermelding: Numismatisch Museum,
Centrale Bank van Suriname
Mr. Rosanna Agard

Druk: Suriprint NV
Paramaribo, 2012

ISBN 978-99914-7-114-3

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
De geschiedenis van het geld	9
Ruilhandel	11
Het schelpengeld	12
De eerste munten	13
De geschiedenis van het geld in Suriname	14
Het Suikergeld (1667-1761)	15
De Papegaaienmunt	16
Een pot met kleingeld	17
Het Kaartengeld (1761-1828)	18
Nederlands geld in Suriname	19
Particuliere West-Indische Bank	20
Op weg naar een eigen bank	22
Reguleren van de geldstroom	22
De Surinaamsche Bank NV	23
Bankbiljetten van De Surinaamsche Bank NV	24
De Goslar, een stille getuige	25
Ons eigen geld (1940- tot nu)	25
De organisatie van het geld	26
De monetaire autoriteit	27
Controleren en reguleren	28
De Centrale Bank van Suriname	28
De Surinaamse gulden	30
Eigen Surinaamse munten	30
Van zilverbon naar muntbiljet	32
Op weg naar de onafhankelijkheid	33
De Republiek Suriname	33
De SRD	35
Vervanging van de versleten SRD	36

De levensduur van papiergeld	37
Vervalsing	37
Bescherming van ons geld	40
Beveiligingskenmerken van onze SRD-bankbiljetten	40
Omgaan met geld	44
Sparen	45
Jong geleerd, is oud gedaan	46
Wie wat bewaart, heeft wat	46
Kasmoni	48
Kasmoni = vertrouwen	50
Verantwoordelijkheid	50
Geld telt...	51
Ons eigen geld	52
Ordering	52
Cambio's	53
De zwarte markt	54
Bigiyari	54
Ons koopgedrag	56
Wees een goede beheerder van je geld	57
De finale	57
De digitale wereld en geld	59
Veiligheid en snelheid	59
De credit card	61
Wees verstandig	61
Bank-info	62
Verklarende woordenlijst	64
Bijlage: Lesbrieven	67
Bijlage: Vragen over sparen	69
Bijlage: Vragen	70

Voorwoord

Ons Geld is een presentje van de Centrale Bank van Suriname voor alle jonge kinderen, scholieren van ons land. In verband met het 55-jarig bestaan van de Centrale Bank op 1 april 2012 willen wij met dit boek een bijdrage leveren aan de kennis over onze munteenheid*, de SRD en tegelijkertijd de functies van de Centrale Bank belichten.

De Centrale Bank wil ook de verantwoordelijkheid van jonge mensen bevorderen met het omgaan met geld. De SRD is immers de basis van onze economie en is daarom ook de trots en waardigheid van onze natie.

Kennis over geld kan niet vroeg genoeg beginnen. Want als het nou gaat over het omgaan met jouw eigen zakgeld, of later het sturen van een huishouden als hoofd van een gezin, ons land vaart er wel bij als we in staat zijn om geld goed te beheren.

Suriname rekt hierin op de inzet van alle kinderen en jongvolwassenen. Het onderwijs vormt hierbij een garantie om verder te komen in de maatschappij. Je kan alles bereiken als je bereid bent hard te werken.

Je toekomst ligt in je eigen hand en de toekomst van Suriname ligt in de handen van alle jonge studenten die hard hun best doen op school en zich voor de volle honderd procent inzetten.

Wie je ook bent en welk beroep je ook kiest, Suriname heeft iedereen nodig. Door opleiding, kennis, ervaring en doorzettingsvermogen kunnen we Suriname maken tot een land met een hoge productie* op elk gebied, waardoor we minder gaan importeren* en meer gaan exporteren*.

Het Suriname van morgen moet een land zijn waarin we verantwoord consumeren* en uitstekende beheerders zijn van onze eigen portemonnee. Want alleen dan kunnen we een gezonde economie opbouwen. De Centrale Bank wil met dit boek de lezer stimuleren om dit alles te beseffen en van jongs af ernaar te handelen.

Want wat we heel zeker weten: onder de lezers van dit eenvoudige boek zitten onze toekomstige presidenten, ministers, governors, rechters, advocaten, parlementariërs, dokters, tandartsen, medische specialisten, marine-autoriteiten*, piloten, technici, huizenbouwers, architecten, biologen, weerkundigen, projectontwikkelaars, elektro-technici, geleerden, professoren, handelaren, winkeliers, leerkrachten, docenten, verplegers. Kortom: de hele arbeidende en dienstverlenende gemeenschap, het Suriname van morgen.

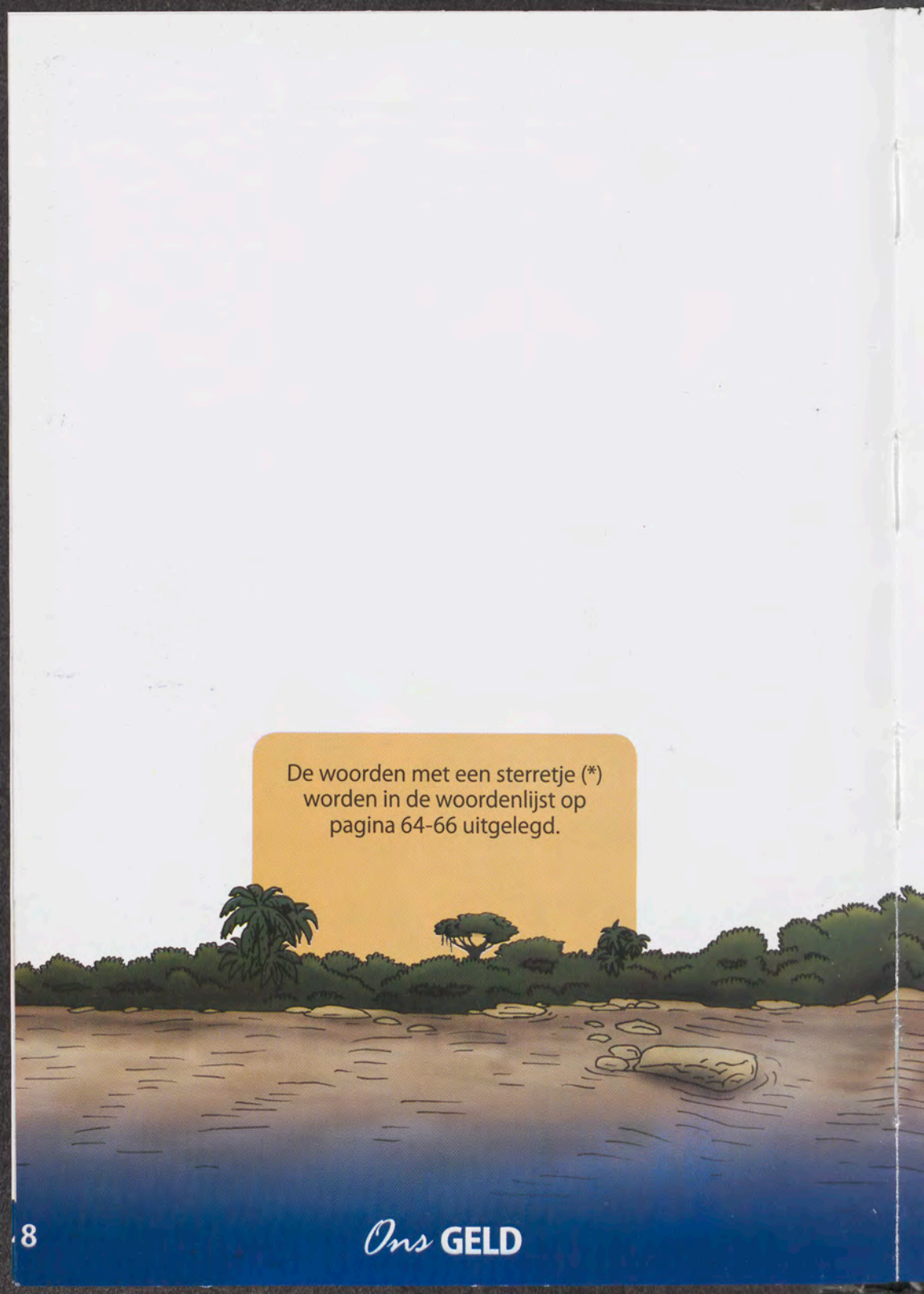
Want ons geld telde gisteren, het telt vandaag en zal ook in de toekomst tellen.

Wij wensen jullie veel leesplezier.

Gillmore Hoefdraad, MSc.
President

Ons GELD

De woorden met een sterretje (*)
worden in de woordenlijst op
pagina 64-66 uitgelegd.

De geschiedenis van het geld

Overal ter wereld wordt geld gebruikt. Als geld niet bestaat, waarmee moet je dan de dingen kopen die je nodig hebt?

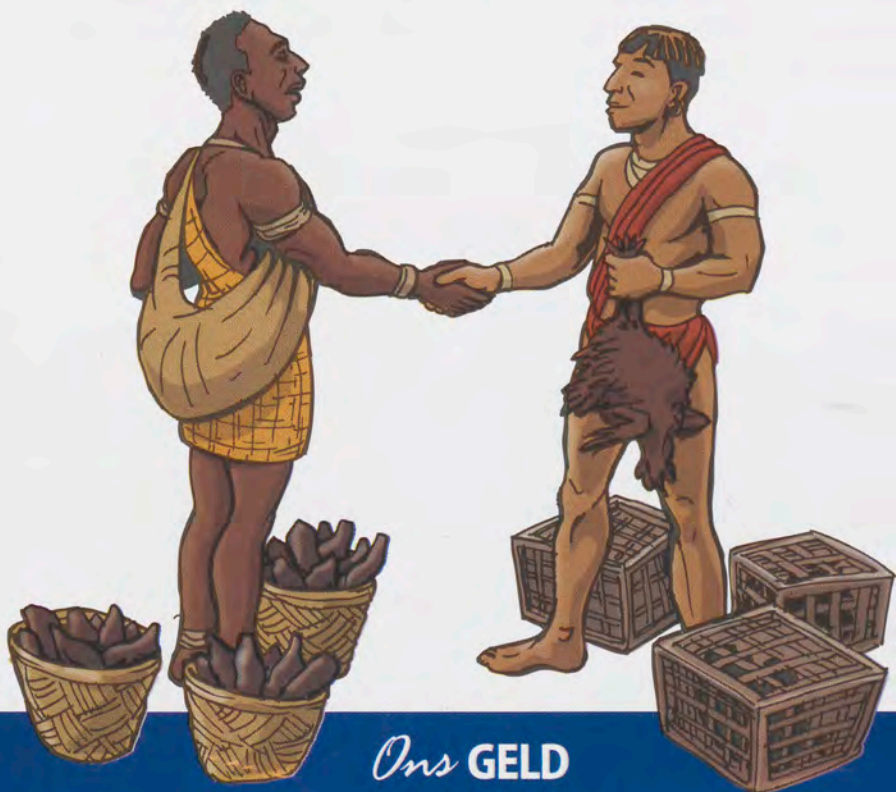
Het is haast niet voor te stellen en we moeten ook lachen bij de gedachte dat er geen geld zou bestaan. Precies! Toch was het er niet altijd.

Heel, heel lang geleden was er geen geld. Echt niet! Niemand wist wat dat woord betekende. In die tijd waren de mensen jagers en verzamelden hun voedsel door eetbare zaden, vruchten en wortels te zoeken in het bos. Sommige mensen aten alleen wat ze vonden en helemaal geen vlees. Maar er waren ook mensen die alles aten, dus ook vis en vlees. Ze plaatsten fuiken in het water om vis te vangen en maakten vallen om dieren te vangen. Daarna werden de dieren lekker opgegeten. Jagen doet men nu ook nog. Onze inheemsen kunnen nog steeds grote vissen vangen met een speer, wat op zich een kunst is.

Naarmate de tijd verstreek, begonnen de mensen zelf verschillende gewassen te planten en ook dieren te kweken voor de melk en om op te eten. Wie goed kon jagen, had veel vlees. Andere mensen hadden weer veel cassave en weer anderen hadden veel vis of veel melk en kippen. Ja, kip is lekker, maar je kan niet alleen kip eten. Groente hoort er ook bij en cassave of rijst.

Mensen kwamen daarom op het idee om al die producten samen te brengen op een plein om te laten zien wat ze hadden, dan konden ze samen delen en producten met elkaar ruilen. Had je teveel cassave voor de familie, dan kon je die ruilen voor iets anders. Bijvoorbeeld: vis, vlees, koffie, tabak, suiker, bananen of kip. Wat wij vandaag kennen als handel begon op het moment dat de mens op het idee kwam om goederen met elkaar te ruilen. En omdat er toen nog geen geld bestond, noemen wij dat ruilhandel.

Ruilhandel

Tegenwoordig ga je naar de winkel of de markt, je koopt wat je nodig hebt en betaalt met geld. Maar voordat geld was uitgevonden, werd er betaald in natura, dat wil zeggen niet met geld, maar met producten zoals tabak, ruwe suiker, koffie, eieren, kruiden en stoffen. Alles, letterlijk alles, werd als ruilobject gebruikt.

Maar dat ruilen begon steeds onhandiger te worden, want om iets te krijgen, moest je ook iets teruggeven. Niemand kon naar de markt gaan met een lege tas en terugkeren met een volle. Mensen gingen met een zware tas cassave naar de markt en kwamen thuis met een zware bos bananen. En als ze niet al hun cassave voor bananen hadden geruild, dan kwamen ze met cassave, bananen en nog wat andere spullen thuis. Vermoeiend hoor.

Als je een hele kooi met kippen naar de markt had gebracht om te ruilen en je was niet alles kwijtgeraakt, dan moest je dus weer terug naar huis met de kooi en de rest van de kippen, plus de dingen die je zelf met anderen had geruild. Het klinkt grappig, maar dat was niet handig. Daarom ging men op zoek naar andere dingen die als ruilmiddel konden worden gebruikt. En zo werd het schelpengeld geboren.

Het schelpengeld

Kan je je voorstellen dat er een tijd was waarin er op veel plekken ter wereld schelpen werden gebruikt als geld? Ja, je leest het goed. Het klinkt net een sprookje, maar het is echt waar. Mensen waren overeengekomen dat alleen speciale schelpen als betaalmiddel mochten worden gebruikt. Soms bepaalde de lengte van de schelp de waarde, soms de kleur, soms de krulletjes in de schelp en soms werden er gaatjes gemaakt in de schelpen en werden er riemen en sieraden van gemaakt. In die tijd waren deze schelpen het geld. Hiermee kon je dan betalen.

P'pa-moni sieraden

In Afrika gebruikte men Kauri-schelpen. Deze kwamen ook in Suriname terecht door de slavenhandel en werden bekend als de P'pa-moni. Nog steeds wordt de P'pa-moni gebruikt om armbandjes, kettingen of andere sieraden te maken en bij verschillende rituelen. Je kan er alleen niet meer mee betalen.

De eerste munten

Men koos voor dingen die je niet zomaar ergens kon oprapen om als geld te worden gebruikt. Dat is zeer vanzelfsprekend. Men koos voor iets wat gemakkelijk op te slaan was en in kleine hoeveelheden al veel waarde had. Het moest iets zijn wat iedereen heel graag wilde hebben, zoals goud, zilver, brons of edelstenen. Tot nu toe is daar niets aan veranderd. Mensen vinden deze dingen nog steeds leuk. Verliefde paartjes geven elkaar daarom ook kleine geschenken van waarde. Denk eens aan de trouwring. Om in die tijd de waarde te bepalen, werden de klompjes goud of zilver gewogen op een weegschaal. Dat is onveranderd, want de goudsmid doet dit nu nog steeds.

Voorbeeld van een goudstaaf

Munt- en goudweegschaal

De eerste munten werden rond 625 vóór Christus gemaakt in het Koninkrijk Lydië, het gebied dat nu West-Turkije is. Deze munten bestonden uit electrum, een natuurlijk mengsel van goud en zilver. In die tijd werden ze één voor één vervaardigd. Er werd aan beide zijden een merkteken geslagen, waardoor men wist dat de munt echt was. Tegenwoordig is deze methode verder ontwikkeld in West-Europa en de Verenigde Staten van Amerika, waar munten onder hoge druk geslagen worden en met tienduizenden per dag de machine uitrollen. Vanwege de overeenkomst in de manier waarop de eerste munten gemaakt werden, zegt men dat de Westerse muntraditie afstamt van die uit Lydië.

Munten waren handig en dat zijn ze nog. Je kan ze tellen in plaats van te wegen. Omdat munten een makkelijk betaalmiddel waren, hebben ze ervoor gezorgd dat er meer handel werd gedreven. Door de toename van de handel werd de behoefte aan geld groter. Maar munten waren wel zwaar, daarom begonnen banken en overheden papiergeld (bankbiljetten* en muntbiljetten*) uit te geven.

De geschiedenis van het geld in Suriname

In vele rijke landen van de wereld bestond geld al geruime tijd, maar in Suriname was dit nog niet het geval. Suriname had geen munten en ook geen papiergeld. Omdat dit voordelig was voor de toenmalige eigenaars van ons land, werd het maken van geld zo lang mogelijk uitgesteld. Maar er was wel een betaalmiddel nodig om binnen de grenzen van Suriname handel te kunnen drijven. Om deze reden besloot men om suiker, het belangrijkste exportproduct van de kolonie, daarvoor te gebruiken en zo ontstond het suikergeld.

Het Suikergeld (1667-1761)

De waarde van de suiker werd vastgesteld door de kolonisator. 1 pond suiker was in 1669 gelijk aan 2 stuivers en tien jaar later was 1 pond suiker gelijk aan 1 stuiver. Maar we hadden toch geen eigen kleingeld. Precies, als men sprak over stuivers dan had men het over de waarde van de Nederlandse stuivers van toen.

Omdat er in de kolonie Suriname gebrek was aan kleingeld oftewel wisselgeld, besloot het bestuur om toch maar over te gaan tot het slaan van munten. Gouverneur Heinsius (1678-1680), die toen aan het hoofd van de kolonie stond, besloot daarom koperen munten te laten slaan.

Jutezak met suiker

Voor- en keerzijden van papegaaienmunten van 1679

De Papegaaienmunt

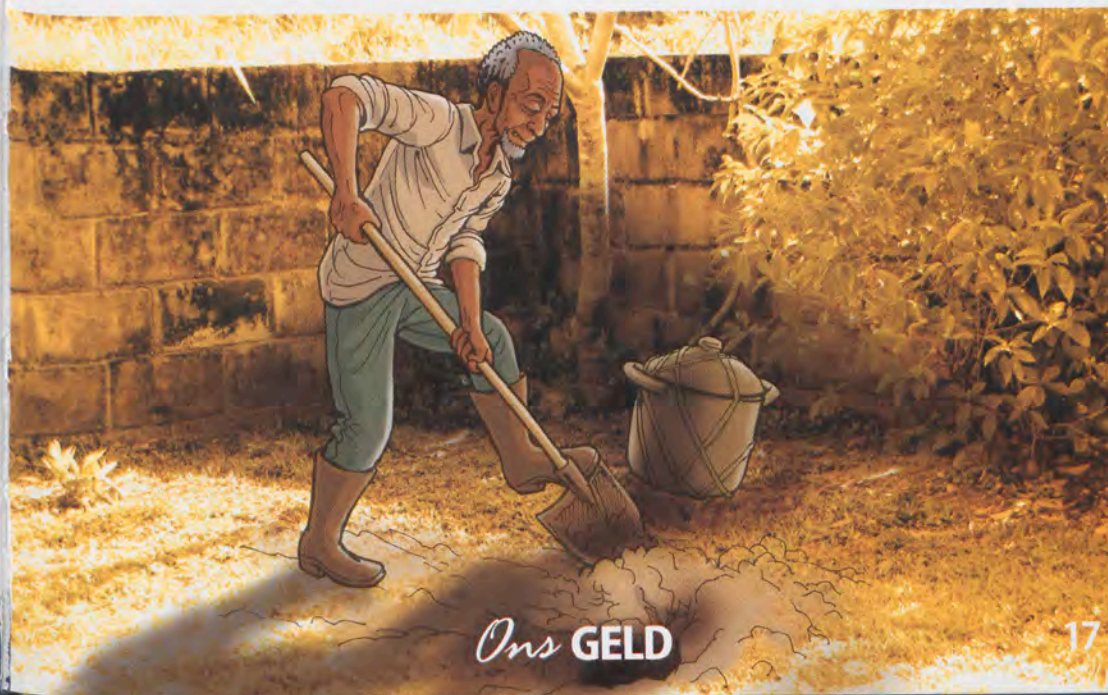
Eén van onze kleurrijke vogels die zeer geliefd en bekend is in Suriname en in de rest van de wereld, is de papegaai. Op de eerste munten van de kolonie Suriname was daarom de afbeelding van een papegaai op een boomtak te zien. De munten hadden de cijfers 1, 2 of 4, dat wil zeggen dat ze de waarde van 1, 2 of 4 pond suiker hadden.

Er werd bepaald dat 1 pond suiker gelijk was aan 1 stuiver. Maar omdat niet iedereen cijfers kende, was op het 1-stuiverstuk een tak met één blad, op het 2-stuiverstuk een tak met twee bladeren en op het 4-stuiverstuk een tak met vier bladeren afgebeeld.

Een pot met kleingeld

Mensen hebben altijd de gewoonte gehad om hun kostbaar bezit goed te beschermen. En dat is natuurlijk een correcte zaak. Maar soms werd het bezit zo goed bewaard, dat het nooit meer te vinden was. Ook was het mogelijk dat ongewenste ogen stiekem mee keken als ze iets vermoedden. En o wee als ze zagen op welke plek in de tuin de kostbaarheden bewaard werden.

Ze kwamen dan op een onbewaakt moment, 'diekten' de grond open en namen de pot mee. Alles werd netjes achtergelaten. Tegen de tijd dat opa naar zijn spaargeld zocht, was het allang verdwenen. Opa natuurlijk in paniek, maar hij had pech. Met iets van waarde kan je nooit voorzichtig genoeg zijn. In die tijd was dit één van de manieren om te sparen en omdat de bevolking allerlei variaties had op het sparen, zoals opa deed, raakte het muntgeld op. Je kon er niks mee doen, want het zat vast bij de bevolking. Zij had het allemaal goed bewaard.

Het Kaartengeld (1761-1828)

Wegens het tekort aan muntgeld, introduceerde gouverneur Crommelin (1757-1768) een nieuw betaalmiddel. Dit nieuwe betaalmiddel was goedkoop om te vervaardigen en werd door het Hof van Justitie en Politie uitgegeven. Het ging om speelkaarten die voorzien werden van een stempel van het zegel of wapen van Suriname, een handtekening van de leden van het hof en een waarde-aanduiding.

Om deze reden werd gesproken van het kaartengeld. Tegelijk met het kaartengeld was er ook een ander soort geld van zacht karton, echter zonder plaatjes, maar wel voorzien van een stempel, een handtekening en vermelding van de waarde van het geld. Raar maar waar. Je kan je nu ook afvragen hoe betrouwbaar het geld toen was. En als je twijfelt, heb je groot gelijk, want het kaartengeld was zo makkelijk na te maken dat het vlug weer uit de circulatie* werd gehaald.

Noot: Er wordt gezegd dat bij de introductie van het kaartengeld ook het dobbelen via kaartspelen onbewust werd gestimuleerd. Immers elke kaart had waarde. Niet alleen in het spel, maar ook in het echt.

Nederlands geld in Suriname

Als je handel drijft, heb je geld nodig en dat was er in de kolonie Suriname niet. De eerste twee pogingen om geld te introduceren, waren mislukt. Men besloot daarom in 1827 om het Nederlandse geld ook tot wettig betaalmiddel te maken in Suriname. Er kwam vanaf dat moment een bedrag van 400.000 gulden aan zilveren en koperen munten en 2 miljoen gulden aan bankbiljetten in omloop in Suriname. De bankbiljetten werden uitgegeven door de Belgische circulatiebank, de Algemene Nederlandse Maatschappij ter begunstiging van de Volksvlijt te Brussel. De Nederlandsche Bank voelde niets voor de uitgifte van haar biljetten in Suriname. Dit bedrag werd met een rente van 5 procent aan de kolonie geleend.

De benaming gulden komt van gulden florijn oftewel gouden florijn genoemd naar de Florentijnse munt fiorino d'oro. Daarmee is ook de herkomst verklaard van het sindsdien gebruikte valutateken f of de letter f voor de gulden.

Bankbiljetten van de
Algemene Nederlandse Maatschappij

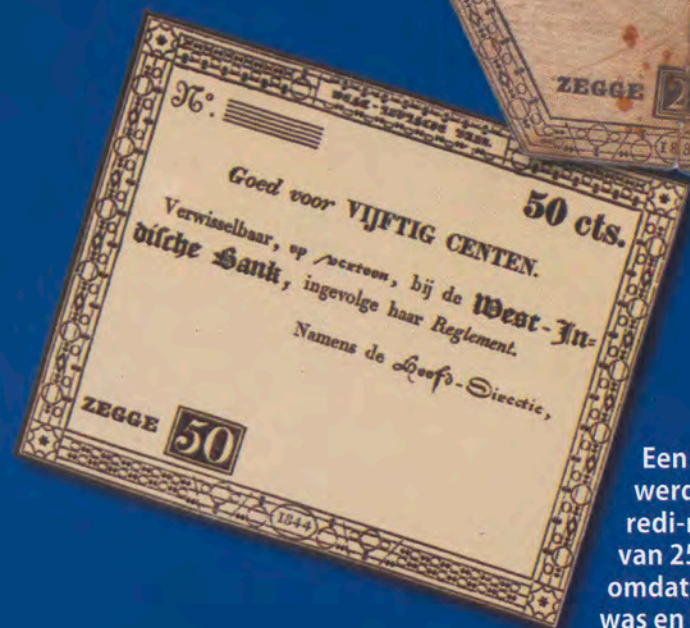
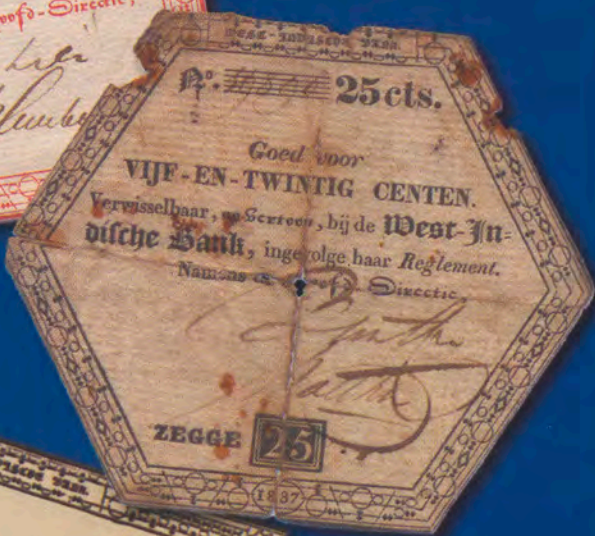
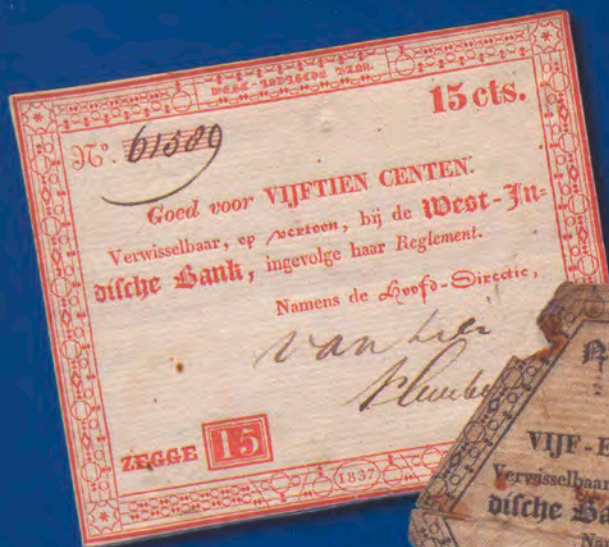

De PWIB werd ondergebracht in het Waaggebouw (links op de foto)

Particuliere West-Indische Bank

Het overbrengen van de grote hoeveelheid munten was het begin van de verbetering van de muntcirculatie. Echter bleef de voorziening van papiergeld stroef verlopen, omdat de biljetten van de Algemene Nederlandse Maatschappij al heel gauw verdwenen naar het moederland of in de oude kous. Op voorstel van Commissaris-Generaal J. van den Bosch werd in 1829 de Particuliere* West-Indische Bank (PWIB) opgericht. In het Waaggebouw aan de Waterkant (nabij de SMS-steiger), werd de PWIB gehuisvest. De PWIB kreeg de bevoegdheid om voor 3 miljoen gulden bankbiljetten uit te geven. De biljetten van de Algemene Nederlandse Maatschappij werden toen ingetrokken. De PWIB ging over tot het verstrekken van grote leningen aan plantage-eigenaren, welke deels oninbaar* bleken, en gaf ook teveel ongedekte biljetten uit. Dit bracht de bank in problemen. In 1848 werden alle bezittingen van de bank verkocht en hield die op te bestaan.

Opmerking: Ondanks de naam 'Particuliere' was deze bank in feite een instelling van het Bestuur van de kolonie.

Een rood biljet van 15 cent werd in de volksmond 'wan redi-redi' genoemd. Het biljet van 25 cent: 'wan skoinsin', omdat het een zeskantig biljet was en het biljet van 50 cent 'wan banknotu'.

Op weg naar een eigen bank

Hoe klein een land ook is, zodra er geld in omloop is, heeft dat land een systeem nodig om de geldstroom te reguleren (regelen) en een veilige bewaarplaats te bieden. Een bank is dan de beste oplossing. Het bewaren van geld kan bij een overheidsbank, een vestiging van een grote bank uit het buitenland, maar het kan ook bij een eigen particuliere bank die door enkele mensen wordt opgericht.

Dat bankieren geen eenvoudige taak is, merken we bij de Particuliere West-Indische Bank, die het niet langer dan negentien jaar heeft volgehouden. Daarom worden nu strenge eisen gesteld aan het oprichten van een bank. Eén van die eisen is dat de oprichters van de bank honderd procent betrouwbaar moeten zijn. Verder moeten ze deskundig zijn en een bepaald kapitaal hebben om als deposito* te dienen.

Reguleren van de geldstroom

Bij de afschaffing van de slavernij kwamen er \pm 35.000 slaven vrij. Ze verrichtten betaalde arbeid en zetten overal kleine bedrijfjes op. De voormalige slavenmeesters ontvingen een vergoeding van 300 gulden per slaaf. Sommigen ontvingen wel 75.000 gulden. Dus kwam er ook meer noodzaak om de geldstroom te regelen. Immers, vanaf de opheffing van de Particuliere West-Indische Bank in 1848 was er geen bank meer in Suriname. Maar al die tijd werd er wel handel gedreven. Daarom was het noodzakelijk dat er weer een bank werd opgericht in Suriname.

De Surinaamsche Bank NV

Nadat er 17 jaar lang wel geld was, maar geen officiële bank, werd in 1865 De Surinaamsche Bank NV (DSB) opgericht. Deze bank bestaat nog steeds. Hoewel de naam van de bank anders deed vermoeden, was DSB van toen geen echte Surinaamse bank, omdat het overgrote deel van de aandelen in handen was van personen en banken in Holland. Zij waren de eigenaars van Suriname en hadden het meeste geld van Suriname in handen.

Het oude gebouw van De Surinaamsche Bank NV

Bankbiljetten van De Surinaamsche Bank NV

Wanneer de eerste bankbiljetten door De Surinaamsche Bank NV worden uitgegeven, zien wij ook de eerste typisch Surinaamse taferelen. Dit heeft een uitnodigend effect, met het gevolg dat het geld ook dichterbij de bevolking komt te staan.

Hieronder zien we een afbeelding ter herinnering aan de afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863.

Het biljet van vijf gulden dat in 1935 werd uitgegeven met het kotomisikopje, is ook een bekende voorstelling.

Het wrak van de Goslar in de Surinamerivier

De Goslar, een stille getuige

Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) werd ook Nederland onder de voet gelopen door de Duitsers, onder leiding van Adolf Hitler. Duitsland was oppermachtig. Ons land raakte betrokken bij de oorlog, omdat wij een kolonie waren van Nederland. Voor Duitsland waren wij best aantrekkelijk, omdat we grondstoffen (bauxiet) bezaten en er ook Duitsers woonden. Het Duitse koopvaardijship de Goslar voer op 5 september 1939 de Surinamerivier binnen en ging voor anker vlak voor Paramaribo. Na de bekendmaking in 1940 dat Nederland in oorlog was met Duitsland, werden er in de Nederlandse kolonies Duitse koopvaardijschepen tot zinken gebracht. Op 10 mei 1940 bracht de Duitse bemanning de Goslar tot zinken. De stille getuige van de Tweede Wereldoorlog in Suriname ligt op zijn zij in de Surinamerivier.

Ons eigen geld (1940- tot nu)

Door de oorlog kon de Nederlandse overheid geen geld meer naar Suriname sturen. Ze had alle geld hard nodig en vroeg zelfs aan de Nederlandse bevolking om munten en goudstukken, ringen en kettingen af te staan om de oorlog te bekostigen.

Het gevolg was dat de Surinaamse overheid nu zelf biljetten moest laten drukken. Deze biljetten werden nu in plaats van in Nederland, in de Verenigde Staten van Amerika gedrukt door de American Bank Note Company. Ze hadden waarden van f 0,50 en f 1 en werden zilverbonnen genoemd, omdat aan de mensen beloofd was dat de biljetten konden worden ingeruild voor zilveren munten.

Dit was trouwens niet de eerste keer dat zilverbonnen geïntroduceerd werden in Suriname. Deze bonnen deden voor het eerst hun intrede in Suriname tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918). Ze hadden waarden van f 0,50, f 1 en f 2,50.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden ook bankbiljetten met waarden van f 2,50, f 5, f 10, f 25 en f 100 gedrukt door de American Bank Note Company.

Bij de USA Mint te Philadelphia werden munten geslagen. Deze munten werden voorzien van het muntmeesterteken* palmboom en het muntteken* P van Philadelphia.

De organisatie van het geld

Overal in de wereld begonnen de oude koloniën zich te roeren en Suriname kon daarbij niet achterblijven. De kolonie Suriname begon een beetje zelfstandiger te worden en in 1954 trad het Statuut in werking en kreeg Suriname volledig intern zelfbestuur. Het Statuut was een grondwet voor Nederland en de Rijksdelen, waaronder Suriname en de Nederlandse Antillen. Suriname was nog steeds een kolonie van Nederland, maar er veranderde steeds meer bij de overheid. Ook de organisatie van het geld veranderde. Dat is

logisch, want als je een land wil besturen, moet je over geld beschikken. Dat geld wordt dan beheerd door banken, die gecontroleerd worden door de regering.

De monetaire autoriteit

'Monetair' lijkt een moeilijk woord, maar dat is het niet. Denk aan moni*, dan is daar de oplossing. Alleen gaat het om meer dan je eigen moni; het gaat hier om de moni van het hele land. Zowel de eigen munt, als vreemde valuta, die bij de verschillende officiële geldhandelaren ligt. Het gaat ook om goud, zilver en waardepapieren. Kortom, het gaat om alles wat met geld te maken heeft. En het woord 'autoriteit' betekent dat je de baas bent.

Het Ministerie van Financiën

Controleren en reguleren

Als je eenmaal geld hebt, maar je kan de geldstroom niet regelen of controleren, dan is het alsof je een kraan openzet en het geld ongestoord stroomt naar de verkeerde plekken. Voordat je het weet, ben je in financiële problemen. Als dit met een persoon gebeurt, raakt die uiteindelijk al zijn bezittingen kwijt. Maar als dit met een land gebeurt, wordt het land onbestuurbaar, heerst er armoede en breekt er chaos uit. Hierdoor ontstaat er ontevredenheid bij de bevolking en voordat je het weet, is het landsbestuur de controle over alles kwijt en holt het land steeds verder achteruit. Daarom is het van groot belang dat er in elk land een monetaire autoriteit is, die de geldstroom reguleert en controleert.

De Centrale Bank van Suriname

De Centrale Bank van Suriname (CBvS) werd op 1 april 1957 opgericht. Zij is door de regering aangesteld als de monetaire autoriteit van Suriname. De CBvS draagt de verantwoordelijkheid voor de circulatie van en controle op alle geld in Suriname. De Centrale Bank moet ervoor zorgen dat er altijd genoeg reserves zijn in goud en vreemde valuta waardoor de waardevastheid van onze munt wordt gegarandeerd. Deze monetaire autoriteit is ook de instantie die adviezen geeft aan de regering in verband met de staatshuishouding. De Centrale Bank is een autonome instelling van Suriname, met aan het hoofd een bankpresident, ook wel genoemd de governor. Autonomie* wil zeggen dat de Centrale Bank bevoegd is om zelfstandig monetaire maatregelen aan te kondigen en uit te laten voeren. Hierdoor wordt de SRD beschermd en natuurlijk ook de economie van Suriname.

De Centrale Bank van Suriname

De Centrale Bank moet er ook voor zorgen dat er meer dan genoeg goud en vreemde valuta in de kluis zijn om de import van het land voor minstens drie maanden te kunnen betalen.

De Surinaamse gulden

In 1960, drie jaren na de oprichting van de Centrale Bank, werd door de Surinaamse overheid de Muntwet afgekondigd. De Muntwet bepaalde dat de Surinaamse gulden (SRG) de munteenheid van Suriname was. De SRG was verdeeld in honderd centen en kwam in de plaats van de (vooroorlogse) Nederlandse gulden.

Eigen Surinaamse munten

De Muntwet van 1960 schreef ook eigen Surinaamse munten voor. De nieuwe munten waren de zilveren gulden, het koper-nikkelen kwartje, het koper-nikkelen dubbeltje, de messing stuiver met zijn vierkante vorm en de bronzen cent. Het duurde twee jaar voordat deze munten werden geslagen en in gebruik werden genomen. Omdat Suriname nog een kolonie was van Nederland, was nog steeds de afbeelding van de toenmalige koningin Juliana, op de gulden afgebeeld. Tegelijkertijd kregen de nieuwe munten ook Surinaamse afbeeldingen: het Surinaamse wapen, paloeloetakken, de spreuk *Justitia Pietas Fides** en houtsnijwerk van de marrons. De zilveren gulden is maar kort in omloop geweest, omdat de bevolking het zilver spaarde.

Zilveren Gulden van 1962

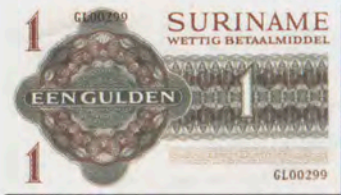
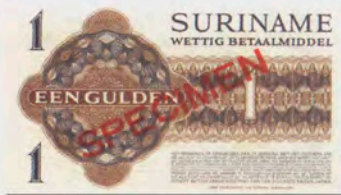
In 1976 werden aluminium stuivers en centen ingevoerd. In 1987 werden de stuiver en de cent van verkoperd staal gemaakt. In dit jaar koos men er ook voor om de muntbiljetten van Sf 2,50 en Sf 1 te vervangen door munten. Munten hebben een langere levensduur dan papiergeld. Men koos voor de koper-nikkelen dala* (250 cent) en de gulden (100 cent).

Surinaamse munten

Van zilverbon naar muntbiljet

De naam van de schatkistbiljetten werd bij de Muntwet van 1960 veranderd van zilverbon naar muntbiljet. Dat betekende ook dat de biljetten niet meer konden worden ingewisseld voor zilver. Er kwamen nieuwe biljetten met Surinaamse afbeeldingen, zoals het gebouw van het Ministerie van Financiën en een kotomisi. De oude biljetten werden hierna uit de roulatie gehaald.

Op weg naar de onafhankelijkheid

Na de Tweede Wereldoorlog zijn vele kolonies in de wereld ons voorgedaan in de onafhankelijkheid. Duizenden mensen roerden zich en overal in de wereld werd strijd gevoerd. Echter, alleen in Suriname ging de onafhankelijkheid met zo een opmerkelijke zachtheid gepaard.

De Republiek Suriname

Achttien jaar na de oprichting van de Centrale Bank was het zover: op 25 november 1975 werd de Republiek Suriname geboren. Ter gelegenheid van het éénjarig bestaan van onze republiek werden in 1976 gouden en zilveren herdenkingsmunten geslagen. Deze munten met een waarde van Sf 10 (in zilver), Sf 25 (in zilver) en Sf 100 (in goud) waren wettig betaalmiddel, maar de meeste mensen gebruiken deze speciale munten als verzamelobject of als sieraad. Na 1976 heeft Suriname een hele reeks aan herdenkingsmunten en gedenkpenningen geslagen.

Surinaamse herdenkingsmunten en gedenkpenningen

De SRD

De Centrale Bank en de overheid van Suriname besloten in 2004 een andere munteenheid in te voeren. Het werd de Surinaamse dollar, de SRD. Alle oude papiergeld moest worden ingeleverd en werd vervangen door de nieuwe munteenheid. De Centrale Bank koos voor de SRD, omdat het gehele Caribisch Gebied de dollar als munteenheid heeft. Ons geld loopt nu dus mee met de trend van de regio. De naam dollar is ook gekozen, omdat Suriname lid is van de Caricom* en de meeste Caricom-lidlanden ook de dollar als munteenheid hebben. De Surinaamse dollar is sinds 1 januari 2004 het officiële betaalmiddel in Suriname.

De SRD is veel sterker dan de oude gulden. De biljetten zien er prachtig uit. De bankbiljetten hebben aan de ene kant de afbeelding van het gebouw van de Centrale Bank en aan de andere kant afbeeldingen uit onze natuur. Op de nieuwe uitgifte van de SRD muntbiljetten is aan de voorzijde het gebouw van het Ministerie van Financiën afgebeeld.

De SRD geeft je een goed gevoel. Het is ons eigen geld en we zijn er trots op.

Vervanging van de versleten SRD

Alles is onderhevig aan slijtage, maar vooral papiergeld, onze biljetten. Logisch toch! Nadat ze de bank uit rollen en in handen komen van de samenleving, gaan ze van hand tot hand. Die biljetten gaan een eigen leven tegemoet en dat is werkelijk fantastisch. Op een dag kan een biljet van SRD 50 wel eens door duizend handen gaan. Iedereen gebruikt het geld, want we weten allemaal dat het geld gedekt is door een grote hoeveelheid deviezen en ook door goud. Er is vertrouwen in onze munt. En dat is nodig, want daardoor maken we de munt sterker. Hoe meer we de SRD gebruiken, hoe sterker ons geld wordt.

En juist door het vele gebruik van de biljetten moeten ze van tijd tot tijd vervangen worden. Vervangen betekent niet dat er meer geld in omloop komt. Nee! Vervangen betekent dat de oude biljetten door de Centrale Bank worden ingenomen en in de plaats daarvan nieuwe biljetten in omloop worden gebracht. In 2011 zijn de SRD-bankbiljetten van 2004 vervangen door nieuwe biljetten, die beter beveiligd zijn en van betere kwaliteit.

De levensduur van papiergeld

We zijn het erover eens dat papier snel verslijt, ook al is het speciaal papier dat voor het drukken van geld wordt gebruikt. Het papier heeft een bepaalde levensduur. Daarom is het belangrijk om het beste papier te kiezen dat er is. Hierdoor gaan de biljetten langer mee.

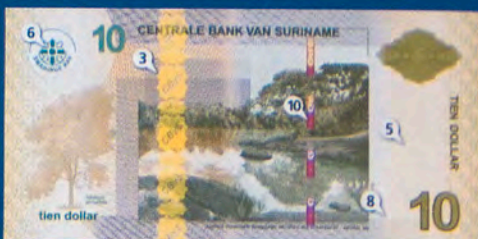
Het papier waarmee onze biljetten zijn gemaakt, is van de beste kwaliteit en heeft een bescherm laagje dat de levensduur verlengt en het vervalsen van ons geld steeds moeilijker maakt.

Vervalsing

Valsemunterij wordt ook wel muntmisdrijf genoemd en komt voor in de hele wereld. Vroeger is dit met munten geprobeerd - vandaar de naam - maar tegenwoordig leggen de criminelen zich toe op het vervalsen van papiergeld.

Vervalsing is een vorm van bedrog en misleiding. Dit wordt aangemerkt als een criminele daad. Iets wat vals is, mag je niet voor echt verkopen. Dat is een misdrijf en als dit geld betreft, rust er een zware straf op.

Om vervalsing tegen te gaan, worden bij de vervaardiging van geld speciale technieken gebruikt.

De SRD-bankbiljetten

De SRD-bankbiljetten

Bescherming van ons geld

Om namaak van de SRD-biljetten tegen te gaan, wordt ons geld voorzien van een aantal bijzondere beveiligingen. Deze beveiligingen hebben betrekking op het papier, de druktechniek en het ontwerp van de biljetten.

Beveiligingskenmerken van onze SRD-bankbiljetten

De nieuwe SRD-bankbiljetten, die in 2011 in omloop zijn gebracht, zijn op een heel speciale manier beveiligd. Het heeft echt geen zin voor criminelen om zelfs een poging te wagen tot vervalsing. Ze vallen binnen de kortste keren door de mand. We tellen dertien beveiligingspunten welke aanwezig zijn op elk bankbiljet en door iedereen te herkennen zijn.

- 1. Twee kleuren in elkaar grijpende Guillochepatronen**
Dit zijn flinterdunne lijnen, cirkels, ovalen, rozetten en in elkaar gedraaide meetkundige figuren.
- 2. Drie kleuren tastbare diepdruk**
Dit is een drukmethode waardoor de kleuren mooier worden en je kan voelen waar de inkt op het papier zit.
- 3. Iriserende gouden streep**
Een optisch* variabele streep met de letters 'CBvS' krijgt een iriserende gouden kleur wanneer het biljet gekanteld wordt. Iriseren wil zeggen dat het symbool zelf licht reflecteert onder een bepaalde conditie. In dit geval van CBvS, moet je het biljet kantelen.

4. Latente afbeelding – SR\$

Latent betekent dat het er wel is, maar je ziet het pas onder bepaalde condities, bijvoorbeeld als het biljet schuin bij een lichtbron gehouden wordt.

5. Watermerk

Een afbeelding van het gebouw van de Centrale Bank is op het papier zichtbaar wanneer het biljet tegen het licht gehouden wordt. Dit is ook een latente afbeelding.

6. Doorzichtvenster

Corresponderende* patronen aan beide kanten van het biljet sluiten precies op elkaar aan en vormen samen het logo van de Centrale Bank. Dit wordt pas zichtbaar als het biljet tegen het licht gehouden wordt.

7. Reliëfdruk* t.b.v. visueel gehandicapten

Een reliëf is voelbaar. Dat wil zeggen dat het symbool hoger ligt dan de rest van de illustraties op het geld. Gemakkelijk te herkennen voor mensen met een visuele beperking.

8. Zichtbare vezels

Willekeurig gespreide rode en groene vezels zijn zichtbaar aanwezig op elk biljet.

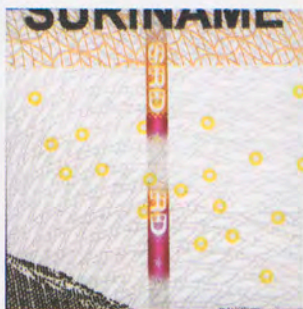
9. Holografische* strook

De holografische strook loopt in de lengte over het bankbiljet en verandert van kleur wanneer die bekeken wordt vanuit verschillende hoeken.

10. Polyester veiligheidsdraad

Dit draadje zit in het biljet en is geen illustratie, maar echt aanwezig.

11. Verstevigde randen en hoeken voor meer duurzaamheid

De randen en hoeken van het biljet zijn op onzichtbare wijze verstevigd zodat de biljetten langer meegaan.

12. Metallieke* drukplaatinkt

Door deze speciale inkt is het vrijwel onmogelijk om op een desktopprinter een leuk kopietje van de biljetten te maken.

13. Optisch variabele inkt

Een met deze inkt vervaardigd motief heeft een kleur wanneer het licht er recht boven staat en weer een andere kleur als het licht van de zijkant komt.

Omgaan met geld

Er zijn mensen die bankbiljetten als een oud vodje verkreukelen. Jammer hoor. Het is net alsof je je eigen gezicht besmeurt. Als je wil meewerken om de levensduur van ons geld te verlengen, verkreukel het geld dan niet. Stop het netjes in een portemonnee. Pak het niet vast met besmeurde handen. Het is iets van waarde, onze trots, ons gezicht. Voel je verantwoordelijk voor je eigen geld. Als je geld netjes houdt, kan je het ook beter controleren op echtheid. Probeer dus jouw geld zo nieuw mogelijk te houden. Als je het niet echt nodig hebt om iets te kopen, zet het op de bank. Daar is het netjes en veilig opgeborgen en je krijgt voor sparen rente.

Verkreukeld geld

Sparen

Waarom sparen mensen eigenlijk? Iedereen heeft zijn eigen reden om te sparen. Je kan van alles sparen: postzegels, boeken, foto's van voetballers, beertjes en een heleboel meer. Dat heet eigenlijk verzamelen.

Maar wij gaan het hebben over het sparen van geld. Om verschillende redenen kan je sparen, bijvoorbeeld om een fiets of een brommer te kopen, een studie te betalen of later misschien een huis te kopen. Welnu, het is altijd prettig om wat extra geld achter de hand te hebben. Een appeltje voor de dorst, dat geeft een prettig gevoel.

Het is niet altijd even makkelijk om te beginnen met sparen. Als je het niet geleerd hebt en pas als volwassene eraan begint, is het best lastig. Maar als je weet dat er altijd plotselinge uitgaven kunnen optreden bij iedereen, krijgt sparen ineens meer zin. Ook als je een bepaald doel voor ogen hebt, is het makkelijker om geld opzij te leggen.

Jong geleerd, is oud gedaan

Sparen begint al op jonge leeftijd. Niet elke cent mag gebruikt worden voor snoep. Misschien heb jij ooit een spaarvarken gekregen om te vullen met muntjes. Als na een tijdje het spaarvarkentje vol was, mocht je met het gespaarde geld iets kopen wat je heel graag wilde hebben. Dit is een manier om spelenderwijs spaargedrag aan te leren. Er zijn verschillende manieren van sparen.

Sparen betekent je geld niet gebruiken, maar apart houden voor later. Het geld kan gestort worden op een spaarrekening bij de bank. Dit is een goede zaak omdat het een extra bescherming biedt en het gespaarde geld toeneemt door rente.

Wie wat bewaart, heeft wat

Bij de vervanging van de Surinaamse gulden door de SRD in 2004, bleven de oude munten hun waarde behouden. Eén gulden was dus gelijk aan één SRD. Oma Juliette hoorde dat en toverde tot ieders verbazing vijf kannen met munten tevoorschijn. Haar kleinzoon van de mulo hielp haar om het uit te tellen en er bleek 3.050 gulden in te zitten; dat bedrag was nu SRD 3.050 waard. Ze had alleen munten van 250 cent gespaard. Oma vertelde trots hoe ze dat had gedaan.

Het bleek zo eenvoudig:

“Luister me kind, je weet toch dat je oma skrati* verkocht voor een dala per pak? Wel dan... elke keer als ik vijf pakken had verkocht verdween een ‘dala’ in deze kan. Van die vijf dala was de eerste dala voor de kosten om rauwe skratibonen* in

te kopen. De tweede dala, die was voor de arbeid, de derde en vierde dala waren mijn bijdrage om samen met zalig je opa ons gezin te verzorgen en de vijfde dala, die was voor deze kan, nu zijn het vijf kannen... hihhi. Wel noh."

Oma lachte breed uit: "Wie wat bewaart, heeft wat." De munten werden omgewisseld voor papiergeld. Ze riep vervolgens haar twaalf kleinkinderen bij elkaar en gaf ze elk SRD 200 met de woorden: "Je kan het gebruiken, maar je kan ook een spaarbankboekje nemen. Het is een klein aandenken van je oma. Doe ermee wat je wil."

Een korte tijd later, in 2007, is oma overleden. Het bleek dat vijf van haar kleinkinderen hun geld hadden gespaard. Daarmee hadden ze een gouden sieraad gekocht dat ze om hadden op de begrafenis van de oude vrouw. Het was hun aandenken aan oma.

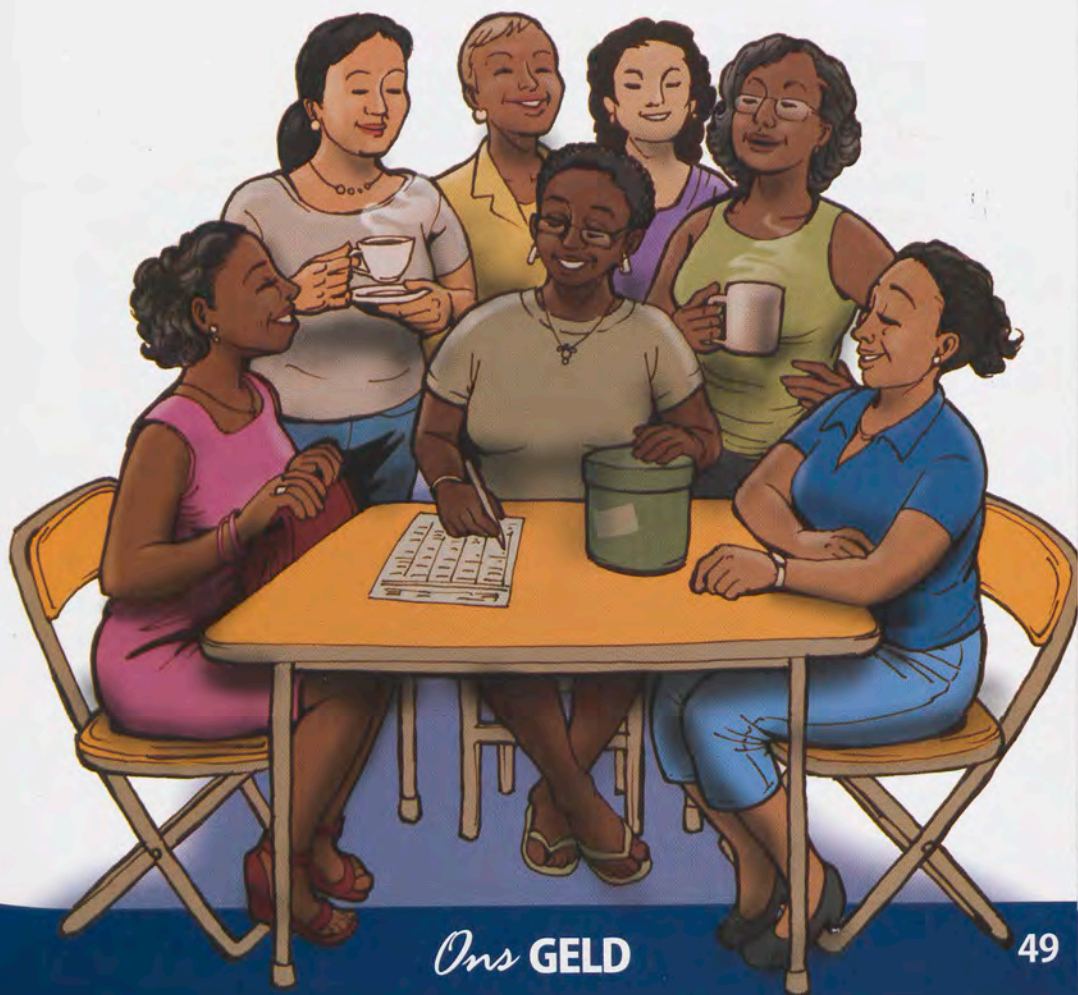
Typisch, het waren de vier meiden en de kleinzoon van de mulo. De zeven andere jongens hadden op dezelfde dag mooie dingen gekocht en die SRD 200 was allang verdwenen. Jammer!

Kasmoni

Mensen die weinig geld hebben, zijn altijd heel creatief om te zoeken naar manieren om een grote uitgave te doen. De meest bekende manier die met name onder de vrouwen in Suriname opgang maakte, is de kasmoni. Weer zijn het hier de vrouwen die het initiatief nemen tot een creatieve oplossing. Het vertrouwen van alle personen in elkaar, is de garantie voor het slagen van de kasmoni. Immers, een twijfelachtige figuur kan nadat hij de pot heeft gehad, stoppen met betalen en dat ondermijnt het resultaat van de kasmoni. Betrouwbaarheid van de deelnemers is een absolute voorwaarde!

Hoe werkt de kasmoni? Vriendinnen die elkaar vertrouwen brengen elke maand ieder een vast bedrag samen, dat bedrag gaat in een kas. De kas wordt gehouden door de meest stabiele onder de dames. Iedere maand ontvangt een persoon van de groep de kas totdat iedereen een beurt heeft gekregen. Zo spaart men voor een grote uitgave, een nieuwe ijskast of voor een bigiyari* of om het erf op te hogen of een nieuwe schutting te maken.

Aan de kasmoni kleven zowel voor- als nadelen. Het voordeel is dat door de onderlinge afspraak en het vertrouwen in elkaar, de verplichting bestaat om de belofte na te komen. Ook als het een maandje niet meezit. Het nadeel is dat je geld in plaats van meer, minder wordt omdat degene die de kas houdt enkele procenten mag inhouden voor het beheer. Breng je het geld naar de bank, dan krijg je daarover rente, maar daar staat weer tegenover dat je makkelijk een maandje overslaat. Een oplossing is om geld direct van het salaris te laten overschrijven op de spaarrekening.

Kasmoni = vertrouwen

Eén van de regels die je moet hanteren, is dat je bij de introductie van een nieuwe persoon in de kasmoni, deze altijd als laatste de pot laat ontvangen. Doe je dat niet, dan kan het een probleem veroorzaken zoals met Baas Jerry. Hij was de nieuwe deelnemer en omdat hij een goede vriend was van een paar oudere deelnemers, mocht hij voor zijn jaardag het geld opnemen. Hij betaalde tot de vierde maand, streek SRD 1.000 op en verdween. Op dat moment heb je dus wel een probleem. Dit is oplichterij. Om dit te vermijden, breng dan liever je geld naar de bank. Daar is het veilig.

Verantwoordelijkheid

Het maakt niet uit of het jouw geld is, of van iemand anders. Als je geld hebt of beheert, moet je dat op een verantwoorde wijze doen.

Als je iets koopt wat je eigenlijk helemaal niet nodig hebt en hiervoor je spaargeld gebruikt, kan je later spijt hiervan hebben. Spijt krijg je wanneer je plotseling een grote uitgave moet doen of iets moet kopen, maar het geld daarvoor niet hebt.

Daarom is het belangrijk goed na te denken voordat je geld uitgeeft. Doorsparen heeft voordelen, het geeft je een prettig gevoel en het is veilig. Zet je geld op de bank. Neem een spaarbankboekje of een studentenrekening. Sparen heeft alleen maar voordelen.

Geld telt...

Geld is niet meer weg te denken in de wereld en zeker niet in onze maatschappij waar er steeds meer handel wordt gedreven. Met geld moet verstandig worden omgegaan. Dat is ook de reden dat er banken zijn waar je het geld kan deponeren tegen rente. De bank belegt het geld en jij krijgt daar rente over. De overheid heeft verschillende banken zoals de Postspaarbank, Landbouwbank en Volkscredietbank. Tevens zijn er in Suriname ook tal van particuliere banken, zoals De Surinaamsche Bank (DSB), Royal Bank of Canada (RBC) en Finabank.

Alle banken worden door de Centrale Bank van Suriname namens de overheid gecontroleerd. Om een bank te beginnen in Suriname moet je aan een aantal voorwaarden voldoen. Eén van de voorwaarden is de onkreukbaarheid en deskundigheid van de oprichters van de nieuwe bank. Er dient een bepaald bedrag in deposito te worden gegeven bij de Centrale Bank. De Centrale Bank is dus het controlerende orgaan van alle banken. Zij zorgt voor de geldstroom en stabiliteit van de SRD.

Ons eigen geld

We mogen er trots op zijn dat we ons eigen geld hebben, met eigen herkenbare symbolen. Met ons geld moeten we zuinig omgaan. Want 'geld is duur'. We moeten plannen hoe we geld gebruiken en zorgen dat we altijd iets achter de hand hebben. De Centrale Bank waakt over alle geld dat in Suriname is, dus ook over wat er bij de wisselkantoren gebeurt. Niemand kan in een land zomaar van de ene op de andere dag bepalen dat de wisselkoers omhoog of omlaag gaat. Alleen de monetaire autoriteit van dat land, de Centrale Bank, kan en mag dat.

Vóór 2011 bestond er een rare situatie waarbij de koers van de US\$ niet door de Centrale Bank werd bepaald, maar door de geldmarkt. Daardoor waren er verschillende koersen die gehanteerd werden en was er een scheve verhouding in Suriname.

Ordening

Het is de taak van de Centrale Bank om ordening te brengen in het geldverkeer. Vanaf het aantreden van de nieuwe president van de Centrale Bank, zijn er om deze reden nieuwe regels. Eén van die regels is de unificatie* van de dollarkoers. Dit was noodzakelijk omdat bleek dat de koers van de US\$ schommelde op een wijze die zeer nadelig was voor Suriname. De banken en cambio's zijn nu verplicht om één en dezelfde koers te hanteren en kunnen niet zelf een koers bepalen. Dit is een belangrijke stap in de regulering* van de geldstroom en heeft alles te maken met ordening. Zonder ordening ontstaat er chaos.

Cambio's

Op verschillende plaatsen in ons land zijn er particuliere wisselkantoren of cambio's. Deze cambio's hebben een vergunning om vreemd geld te mogen op- en verkopen en te wisselen, maar ze moeten zich strikt houden aan de regels van de Centrale Bank.

Registratie en legitimatie* zijn de normaalste zaak van de wereld. Overal in het buitenland moet men zich legitimeren, dat wil zeggen je ID-kaart of paspoort laten zien als je geld inwisselt, ongeacht hoe groot het bedrag is. Suriname vormde vóór 2011 een uitzondering hierop, maar juist daardoor was het lastig voor de Centrale Bank om haar controlerende taak uit te voeren.

Tegenwoordig geldt de registratie- en identificatieplicht ook in Suriname. De Bank moet weten waar, wanneer en door wie grote transacties worden gedaan. De registratie- en identificatieplicht is een belangrijke stap in de regulering van het geldverkeer.

De zwarte markt

Eigenlijk heb je overal ter wereld geldwisselaars. Personen die 'zwart' geld hebben en voor bank spelen. Mensen die geen vergunning hebben en eigenlijk geld dat ze op één of andere manier hebben 'bemachtigd', inwisselen via een bepaalde locatie of op straat, vormen de zwarte markt. Dit is een strafbaar feit. Maar ook personen die bij de zwarte markt geld inwisselen zijn strafbaar. Je mag alleen geld inwisselen bij de bank of bij de cambio's, want die zijn in het bezit van een vergunning en worden door de Centrale Bank gecontroleerd. Overal waar je geld wisselt, krijg je dezelfde koers. Wissel je het geld niet in bij de officiële cambio's of bij de banken, dan bega je ook een strafbaar feit en bovendien loop je groot gevaar om benadeeld of beroofd te worden.

Bigiyari

Tante Annie zou 70 jaar worden en had van haar kinderen uit Holland geld gekregen om haar bigiyari te vieren. In totaal was dat 700 euro. Het zou echt een fantastisch feest worden en met haar hele familie zouden ze naar Para afreizen voor drie dagen. De dag waarop ze die euro's kreeg, begon ze echt te dansen in huis. Ze zong de hele dag dankliederen. Ze besloot op vrijdagmorgen om naar de markt te gaan en nam 500 euro mee om te wisselen. Op weg naar huis, precies op de hoek bij de kerk, werd ze aangesproken door een netjes geklede meneer van ongeveer 40 jaar.

Het was alsof hij het geld rook. Hij sprak keurig Nederlands: "Mevrouw de Heer heeft u gezegend, ik bied u de hoogste koers in Suriname voor uw geld, dollars of euro's, wat u hebt?" Tante Annie luisterde niet echt. Maar de jongeman herhaalde: "Mevrouw de Heer heeft u gezegend." Tante Annie dacht na. "Wilt u wisselen voor de hoogste koers?", klonk het weer. Ze aarzelde, en ze keek in de 'eerlijke' bruine ogen van die meneer. Hij zag dat en reageerde bliksemsnel: "Mevrouw, ik ben uw zoon, nergens in Suriname krijgt u SRD 4,90 voor 1 euro en vanaf 500 euro krijgt u voor elke euro SRD 5." Op dat moment was tante Annie verkocht. Ze haalde het bundeltje uit haar tas en kreeg 500 x SRD 5.

Aai boy, luku wan koloku mi abi. A fesa disi o de bigi.* Het is goed dat ik niet eerst naar de bank ben gegaan vanmorgen, dacht ze.

Tante Annie deed al dat geld onder in de groentetas en liep vol vertrouwen terug naar de bus. Nog voordat ze daar aankwam, werd ze door twee jongens op een brom omver geduwd. Ze gleed uit op de stoep, brak haar bovenarm en raakte bewusteloos*.

Een uur later lag ze snikkend met veel pijn en een hersenschudding in het ziekenhuis. Nooit heeft ze die tas meer gezien. Haar kinderen uit Holland kwamen eerder naar Suriname en gaven haar toch een groot feest, maar tante Annie heeft maanden last gehad van haar verwondingen. Ze ging niet meer naar de markt en het duurde een jaar voordat ze weer alleen over straat durfde te gaan.

Weet één ding: een geldwisselaar op straat is een overtreder van de wet. Alleen de banken en de officiële cambio's mogen geld wisselen voor het publiek en wel tegen een koers die door de Centrale Bank van Suriname is vastgesteld.

Ons koopgedrag

Velen van ons vertonen een hoog consumptief gedrag, dat wil zeggen dat we kopen en blijven kopen zonder na te denken... totdat ons geld op is. Denk eraan dat je een goede beheerder moet zijn van je eigen portemonnee. Veel Surinaamse vrouwen zijn goede geldbeheerders en hebben talent om met geld om te gaan.

Wees een goede beheerder van je geld

Bedenk dat kinderen van vele wasvrouwen, zonder steun van de overheid, dokters, rechters, advocaten, ingenieurs en zeer goede ambachtslieden zijn geworden.

De belangrijkste reden waarom dat kon, is omdat ze hun huishoudboekje heel goed wisten te hanteren. Ze wisten de buikriem aan te halen om hun kinderen in Suriname of in het buitenland verder te laten studeren.

De finale

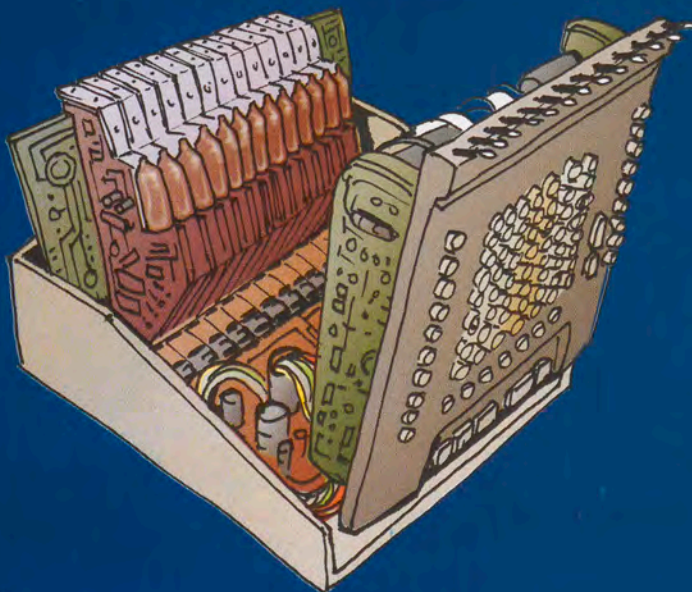
We hebben het gehad over ruilhandel, het ontstaan van de eerste munten, daarna papiergeld, de bankbiljetten en ons eigen geld, de SRD. Het grappige van alles is, dat handel en geld in alle genoemde vormen vandaag nog bestaan en ook gebruikt worden.

Ruilhandel bestaat nog steeds en zal nooit verdwijnen. Die komt voor in de hele wereld. Ook grote landen doen aan ruilhandel. De basis van deze ruilhandel is eigenlijk precies dezelfde als vroeger. Echter, nu bestaat er wel geld. Maar stel dat jij het geld nodig hebt voor andere dringende zaken. Goed, dan komt er geen geld aan te pas, laten we dan ruilen. Wat heb jij nodig en wat heb ik nodig? Op deze manier vindt ruilhandel plaats tussen mensen en landen. Het Engelse woord voor ruilhandel is 'bartering'. Als je dus iets hoort over een 'barter deal', dan weet je precies wat ermee bedoeld wordt. Het is één van de eerste vormen van handel. Er komt geen geld aan te pas.

Munten en bankbiljetten zijn er nog steeds en zullen nooit uit de wereld verdwijnen. In deze tijd zien ze er alleen anders uit dan vroeger. Munten worden nu via hoogwaardige technieken in speciale muntfabrieken geslagen. Ze zijn niet meer van goud of zilver, maar gaan nog steeds letterlijk van hand tot hand. Dit geldt eveneens voor de bankbiljetten. Moderne elektronica komt eraan te pas en speciale druktechnieken worden hiervoor gebruikt. Hoe meer de elektronica zich ontwikkelt, hoe verfijnder de druktechnieken zullen worden.

De vooruitgang in de elektronica zorgt ervoor dat je nu een telefoon in je hand kan houden waarmee je mensen kan spreken en zien over de hele wereld. Dit was vroeger onmogelijk. De ontwikkeling die dit alles mogelijk maakt, wordt genoemd de digitale techniek. Hierdoor wordt alles wat vroeger groot was, kleiner, met meer mogelijkheden.

1961 - een elektrische telmachine

1978 - een kleine handige digitale calculator op zonne-energie

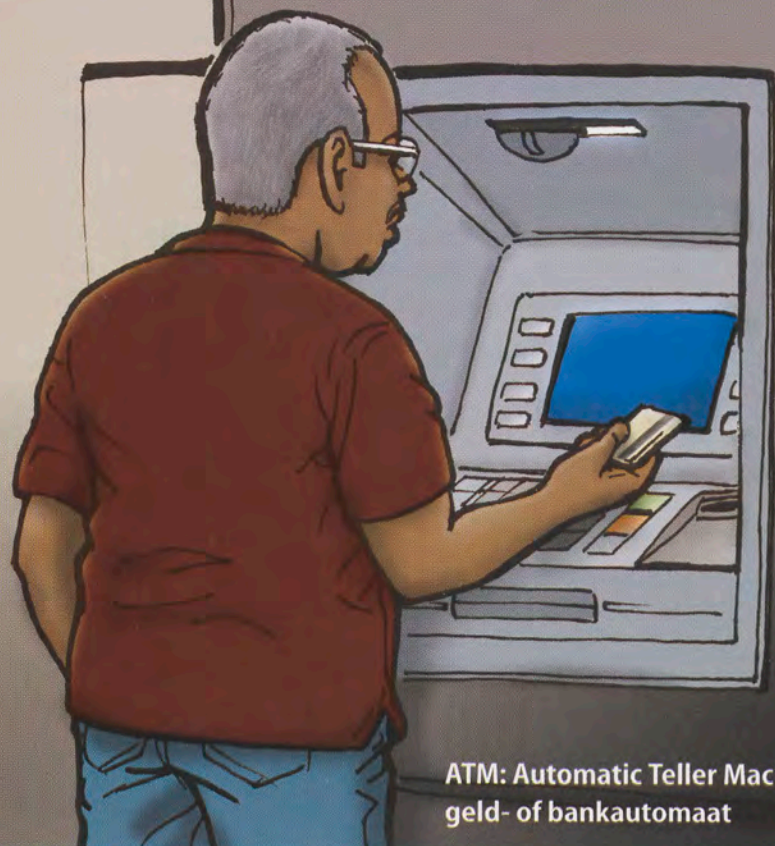
De digitale wereld en geld

De elektronica - speciaal de digitale techniek - heeft ook invloed op geld en de manier waarop banken ermee omgaan. Voorbeeld hiervan is **internet bankieren**. Hierbij zit je lekker thuis in de luie stoel en je 'betaalt' rekeningen via de pc* en 'ontvangt' ook geld via de pc. Alles wordt netjes af- of bijgeschreven op je rekening.

Dezelfde digitale techniek zorgt ervoor dat je bij de ATM* geld kan opnemen met een pasje. Dit pasje is digitaal gekoppeld aan jouw bankrekening. We noemen het ook een pinpas omdat elke houder van zo een pas een geheime code krijgt die **strikt persoonlijk** is. Geef jouw PIN*code **nooit** aan iemand anders, want hierdoor kan jouw rekening worden leeggehaald en je kan er niks tegen doen. Zo een fout mag je nooit maken, daarvoor ben je te slim. Toch?

Veiligheid en snelheid

Om een ATM-pasje (pinpas) te krijgen, moet je natuurlijk een rekening hebben bij een bank. Niet alle banken bieden de mogelijkheid om elektronisch te bankieren of geld via een ATM op te nemen. Maar dat verandert. Steeds meer banken gaan ertoe over. En jij begrijpt natuurlijk waarom. Het is veiliger en sneller. Je hoeft niet in lange rijen bij de bank te staan. Het leuke van deze ontwikkeling is dat je ook bij winkels elektronisch kan betalen. Dat kan nu al op enkele plekken, maar in de toekomst bij nog veel meer.

ATM: Automatic Teller Machine
geld- of bankautomaat

Straks hoef je dus alleen geld bij je te hebben voor de kleine dingen van alle dag. En als Suriname een stuk verder is op de digitale weg, dan zal je net zoals in het buitenland zelfs voor een liter kokosolie met je pasje kunnen betalen. De veiligheid voor de winkeliers wordt dan zeer groot, want ze hoeven geen geld meer in hun kas te houden. Criminelen hebben geen kans meer. Het zal niet meer lonen. Geldtransportauto's die je nu nog veel ziet, zullen minder rijden. Ze zullen alleen nog dienst doen om geld van de ene naar de andere bank te transporteren. Dit vermindert het risico van overvallen op geldtransportwagens aanzienlijk. Maar zover is het nog niet.

De credit card

Naast de ATM-pas, zijn er ook verschillende andere passen in omloop. De meest bekende daarvan is de credit card. Als iemand naar het buitenland gaat, hoeft die dus geen geld mee te nemen. De credit card gaat mee en die wordt over de hele wereld geaccepteerd. Denk er aan, gebruikmaken van elektronisch bankieren, pinpas of credit card, kun je alleen als je een rekening hebt bij een bank die deze mogelijkheid ondersteunt.

Wees verstandig

Zorg ervoor dat je al op jonge leeftijd een rekening opent bij een bank en deponeer daar je geld. Het is veilig en je krijgt er rente voor. Geldzaken doen met particuliere personen, zonder tussenkomst van de bank, is meestal vragen om problemen. Wees verstandig, zorg voor een goed beheer van je geld. Ook je spaargeld. Wees in alle gevallen een goede manager van geld. Jij hebt er voordeel aan en vergis je niet, ons land heeft er evenzo voordeel aan.

Want het kan niet genoeg gezegd worden: elke economie, klein of groot, waar ook ter wereld, begint met een goed beheer van geld. In Suriname hebben we nóg een opdracht, we moeten verstandig consumeren, minder importeren en veel meer produceren. Logisch toch? Alleen op deze manier kunnen we bijdragen aan de wereldeconomie en er zelf ook beter van worden.

Bank-info

De Centrale Bank van Suriname staat open voor iedereen, die iets wil weten over de moederbank en over geld. Er is een website waarop je informatie kan vinden, die nodig is voor jezelf of voor de school of om een scriptie te maken.

Adres: Waterkant 16-20, Paramaribo, Suriname

Postbus: 1801

Telefoon: +597 473741

Fax: +597 476444

Website: <http://www.cbvs.sr>

De omschrijving en betekenis van het logo van de Centrale Bank van Suriname

Het logo van de Centrale Bank van Suriname is een symbolische weergave van haar taken en werkkring. De buitenste cirkel geeft het werkterrein van de Centrale Bank aan namelijk de Republiek Suriname. De tweede cirkel geeft de financiële en sociaal-economische* sfeer aan. De derde cirkel, het centrum, symboliseert de centrale plaats welke de Centrale Bank inneemt binnen de twee andere gebieden. De vier van de middencirkel uitgaande witte pijlen weergeven de activiteiten welke van de Bank uitgaan op grond van de taak en werkkring van de Bank, zoals vastgelegd in artikel 9 van de Bankwet 1956. De vier zwarte pijlen naar het centrum toe, geven de reacties weer die het gevolg zijn van door de Centrale Bank ondernomen acties. De uitgaande en inkomende pijlen symboliseren de bewegingen van de geldomloop in Suriname, onder de sociaal-economische en financiële belanghebbenden. Daarnaast weergeven zij ook de bewegingen van het valuta verkeer welke Suriname met het buitenland onderhoudt. De vier richtingen van de pijlen die vanuit de Bank uitgaan en de richting van de pijlen die naar de Bank toekomen, duiden aan dat er sprake is van structuur* en evenwicht, omdat deze niet willekeurig door elkaar heen lopen, maar in een bepaalde verhouding tot elkaar staan.

Verklarende woordenlijst

<i>blz.</i>	<i>woord</i>	<i>betekenis</i>
5, 30, 35	munteenheid:	de grondslag van een geldstelsel en de eenheid waarin geldbedragen worden uitgedrukt
5, 67	productie:	voortbrenging van goederen
5, 61	importeren:	buitenlandse goederen invoeren
5	exporteren:	producten naar het buitenland sturen
6, 61	consumeren:	gebruiken, verbruiken
6	marine-autoriteiten:	zij die regels maken voor zee en rivieren
14, 19, 20, 24, 26, 35, 36, 40, 44, 57, 58, 70	bankbiljetten:	papiergeld dat wordt uitgegeven door de bank als wettig betaalmiddel
14, 31, 35	muntbiljetten:	papieren biljetten die in plaats van munten door de staat worden uitgegeven als wettig betaalmiddel
18, 28	circulatie:	omloop, kringloop
20, 22, 51, 53, 61, 71	particuliere:	horend bij één bepaalde zaak of persoon of een beperkt aantal zaken en personen
20	oninbaar:	het verschuldigd geld niet in ontvangst kunnen nemen
22, 51	deposito:	voor een bepaalde tijd aan een bank toevertrouwd geld

blz.	woord	betekenis
26	muntmeesterteken:	algemene aanduiding voor een administratieve bijteken ter aanduiding van verantwoordelijke personen
26	muntteken:	algemene aanduiding voor een administratieve bijteken ter aanduiding van het munthuis
27	moni:	geld
28, 71	autonomie:	zelfstandigheid, zelf beslissingen nemen
30	Justitia, Fides, Pietas:	Gerechtigheid, Vrede, Vertrouwen
31, 46, 47, 69	dala:	een munt van 250 cent
35	Caricom:	Caribbean Community
40, 43	optisch:	iets dat met licht te maken heeft
41	corresponderende:	met elkaar overeenstemmende patronen
42	reliëfdruk:	je kan voelen waar de inkt zit in een tekening
42	holografische:	driedimensionaal beeld
43	metallieke:	iets dat glimt als metaal
46, 69	skrati:	cacao
46	skratibonen:	cacaobonen

blz.	woord	betekenis
48, 54	bigiyari:	lustrum (verjaardag)
52	unificatie:	gelijkmaking
52, 53	regulering:	regeling
53	legitimatie:	bewijzen dat iets op waarheid berust (persoonsgegevens)
56	Aai boy, luku wan koloku mi abi A fesa disi o de bigi:	Tjongejonge, kijk es aan wat een geluk ik heb Dit wordt een groot feest
56	bewusteloos:	flauwte - iemand die ademt, maar niet reageert op prikkels van buiten
59	pc:	personal computer
59, 60, 61	ATM:	Automatic Teller Machine - een geld- of bankautomaat
59	PIN:	Personal Indentification Number - Persoonlijk Identificatie Nummer
63	sociaal-economische:	betrekking hebbende op zowel het sociale als op het economische
63	structuur:	de wijze van opbouw van een samengesteld geheel
67, 70	conflict of interest:	belangenverstrengeling of belangenvermenging

Bijlage: Lesbrieven

Lesbrief 'Conflict of interest'

Voorbeeld: de directie van een bedrijf neemt ook zitting in de RvC. Zo een situatie noemen we 'conflict of interest'*.

Voorbeeld: bij grote staatsbedrijven is er ook een RvC, maar als de directie zitting neemt in de RvC is dit een scheve situatie. Controle is dan niet mogelijk.

Wie controleert wie?

Lesbrief Productie

Door arbeid, productie en handel, vooral export, zorg je ervoor dat de samenleving een bruisend geheel blijft en tot bloei komt. Hoe minder een land importeert hoe beter dat is. Dat wil dus zeggen dat je moet proberen om zoveel als mogelijk zelf te produceren.

Wat zou jij willen produceren in Suriname?

Welke producten exporteert Suriname?

Welke zijn de belangrijkste exportproducten van Suriname?

Lesbrief Ruilhandel

Vraag:

Bestaat er vandaag nog ruilhandel?

Wat zou jij ruilen en wat wil je daarvoor terug?

Vraag:

Als 1 pond suiker gelijk is aan 1 stuiver en tien jaar later dezelfde pond suiker gelijk is aan 2 stuivers, wat is er precies aan de hand?

Hebben de stuivers minder waarde gekregen of is de suiker in waarde gestegen?

Wat zou hiervan de oorzaak kunnen zijn?

Venezuela en Suriname hebben in 2011 een barter deal gesloten. Weet jij waar dat precies over gaat?

Lesbrief Sparen

Vraag aan de kinderen of ze wel eens geld krijgen en van wie.

Wat doen ze met het geld?

Mogen ze zelf bepalen wat ze met het geld doen of moeten ze eerst aan hun ouders vragen wanneer ze iets willen kopen?

Krijgen ze geld voor het harken van de tuin bij oma of tante of voor het wassen van een auto en in het binnenland/district voor het sjouwen van goederen van de rivier naar het dorp?

Doen ze weleens vakantiewerk?

Bijlage: Vragen over sparen

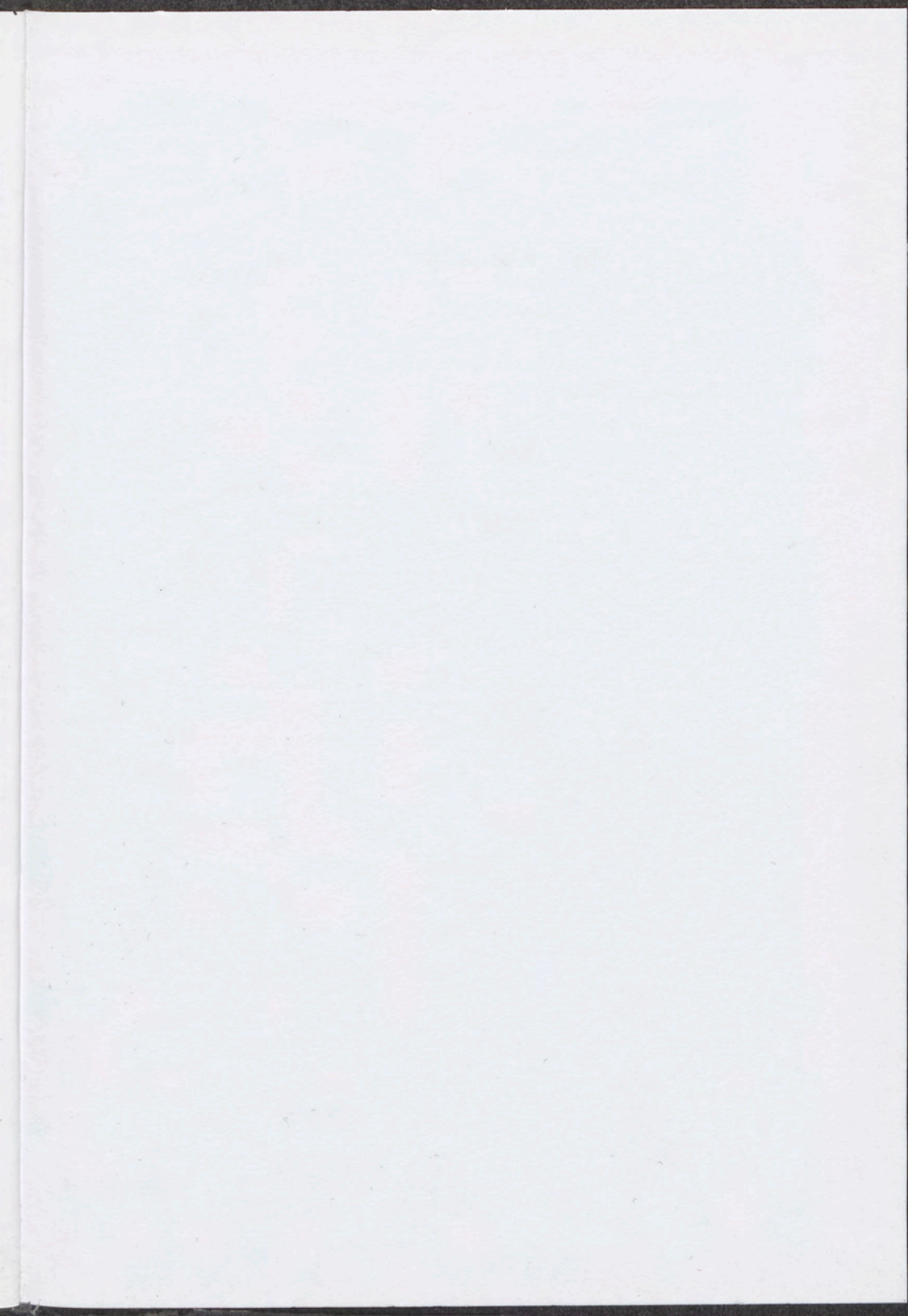
- a. Wie spaart en waarvoor? Schrijf de spaardoelen op.
- b. Wat zijn de voordelen van sparen? En de nadelen?
- c. Reken uit hoe lang je moet sparen om je droomwens in vervulling te laten gaan.
- d. Wat zou je doen als je heel veel geld had?
- e. Wat betekent rijk zijn eigenlijk?
- f. Als oma Juliette SRD 3.050 heeft gespaard, hoeveel dala zijn dat?
- g. Hoe lang heeft ze erover gedaan als ze elke week SRD 5 spaarde?
- h. Hoeveel 'skrati' heeft ze dan verkocht?

Bijlage: Vragen

1. Wanneer is de Centrale Bank van Suriname opgericht?
2. Welke bank had controlefuncties over het geld van Suriname voordat de CBvS werd opgericht?
3. Wat betekent 'conflict of interest'?
4. Wat is de functie van de Centrale Bank van Suriname?
5. Hoe heet de huidige president (governor) van de CBvS?
6. Wie was de vorige president van de Bank?
7. Wanneer en door wie werd de SRD geïntroduceerd?
8. Waarom verving men de Surinaamse gulden door de Surinaamse dollar?
9. Welke plaatjes uit onze natuur zijn op de verschillende bankbiljetten van de SRD afgedrukt?
10. Welke bank heeft nu de controle over het geld van Suriname?
11. Waarom is controle nodig?
12. Hoe noemt men nagemaakt geld en hoe noemt men de makers van nagemaakt geld?
13. Welke echtheidskenmerken van de SRD-biljetten kan je opnoemen?

-
14. Wat betekent zwart geld? Hoe komt men aan zwart geld?
 15. Het verhaal van tante Annie; hoe wist de illegale geldwisselaar dat tante euro's had?
 16. Hoe wisten de jongens op de brommer dat tante geld had in haar tas?
 17. Hoeveel particuliere banken telt Suriname?
 18. Hoeveel overheidsbanken zijn er?
 19. Zijn cambio's ook banken? Wat mogen ze en wat mogen ze niet?
 20. Wat betekent autonomie?

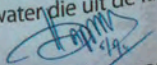

"Heel leerzaam en makkelijk leesbaar voor jong en oud", dat is mijn eerste indruk van dit boek. Naast de luchtige informatie over de levensduur en de waarde van geld, dragen ook de lesbrieven bij tot een beter begrip van de rol van geld in elke samenleving. Ik vind dit boek een echte aanrader en bovenal hoop ik, dat onze leerlingen en leerkrachten zich er dagelijks van bewust zijn, dat elk stukje krijt geld kost, evenals elke druppel water die uit de kraan komt.

Raymond S. Sapoen
Minister van Onderwijs en Volksontwikkeling

